

UDVARHELYI HIRADÓ.

KÖZMIVELŐDÉSI, KÖZGAZDASÁGI ÉS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI HETILAP.

Előfizetési díj

vidékre postán, vagy helyben házhoz hordva:

Egész évre 4 frt.
Félévre 2 frt.
Negyedévre 1 frt.
Egyes szám ára 10 kr.

Megjelenik minden szombaton este.

Hirdetménydíj:

Háromszor hasábozott 15 garmondsor, vagy ennek helye 1 frt. — Bélyegdíj minden beiktatásnál 30 kr.

Mellékletdíj:

Százától 1 frt 40 kr. — A díjak előre fizetendők.

A szerkesztő lakása:

Botos-utca, ref. tanári lak, emeleti szobák.

Kiadóhivatal:

Becsek-Dániel könyvnyomdája.

Lapunk érdekében.

Korunk ezerféle bajaival szemközt az önfennatartás ösztöne egy fontos tényező kitalálására vezette a közügyekkel küzdő elméket, s e tényező — a vidéki hírlapok.

Minden vidék, minden megye maga ismeri leginkább égető bajait, s ezek kellő tárgyalását, méltatását a központi lapoktól várni, sőt csak remélni is merő képtelenség.

Másfelől az országos, kivált politikai kérdéseknek valamelyik vidéki lap által eldönteni akarása legalább is — mosolyra gerjesztő.

Mind a központi, mind a vidéki lapoknak megvan saját munkakörük.

Meggyőződésünk szerint minden vidék elsőrendű érdekei közé tartoznak: a közmíveltség, a közgazdaság és közegészség, s vidéki lapjaink leginkább e három tárggyal szoktak foglalkozni.

Magunk is e hármassal meztünk kísérletet e már vége felé járó évnegyedben, s ha egyfelől előfizetőink folytonos szaporodását, másfelől pedig lapunk csaknem mindenik számában jelentkezett újabb meg újabb munkatársaink tisztos sorát tekintjük: bátran mondhatjuk, hogy munkatervünk megéjnek

területén, sőt azon kívül is sokak helyeslését megnyerni elég szerencsés volt.

Lapunk tehát ébri fog a második évnegyedben is, s pedig annyival inkább, mert ma holnap megszűnik mindnyájunknak azon öröme, hogy Erdély minden megyéje egy-egy keblől hírlappal fog rendelkezhetni, s e nemes versenyből kimaradni semmi kedvünk sincsen. Pedig tudjuk, hogy mi nemhogy Erdély, de még csak a Székelyföld nevében sem beszélhetünk. Régen volt az, hogy a Székelyföld külön állami testforma lévén, anyaszéknek hívták Udvarhelyszéket, ma már alkalmazkodunk a népdal eme szavaihoz: „Erdélyország fővárosa Kolozsvár”, holott tudjuk, hogy az országosdi szerencsésen eltűnt Erdély földéről is.

Maradunk tehát Udvarhelymegye korlátolt körében, s ha itt bármi keveset használhatunk, örömmünk lesz benne.

S hogy munkálkodásunkat az érdeklődők annál könnyebben átteláthessék: újonnan belépő előfizetőinknek kedvezményképpen ingyen szolgálunk lapunk január-márciusi évnegyedének számaival azon kettős feltétel mellett: csak addig szolgálunk, amíg meglevő példányainkból telik, és ha az illetők az elvitelről maguk gondoskodnak.

A szerkesztőség.

— Lapunk zártakor vesszük e hirt: Tordai születésű, de Óraljaboldogfalván Hunyadmegyében lakó **Háver Mihály** magyar nemzeti-sége és református vallása iránt kebelében élő tiszta szeretettől indítva, **15 ezer forint** alapítványt tett az újtorlai és hátszegi reform. népiskolák, a szászvárosi gimnázium és hátszegi reformált egyházközség javára. Jövő számunkban bővebben.

KÖZMIVELŐDÉS.

A testgyakorlat tanítása.

E lapban íróink szóltak már több tárgyról, hanem egy fontos és nélkülözhetetlen tárgynak hírlapjait nem penditette meg még senki ideig. Mi lehet az? Nem egyéb, mint a testgyakorlat tanítása, mely nélkül az ép test sem lehet elég rugóköny és erős.

Mai korban nagy súlyt fektetnek a népnevelésre; de nem tévesztendő szem elől az is, hogy nemcsak okos lelket, hanem ép testet is kell nevelni. Hiszen mit ér a tudomány, ha a sok áldozattal szerzett pénzt az elsatnyult test gyógyítására kell kiadni? Pedig erre számtalan példa van.

Régi igazság ez: „Ép testben ép lélek, beteg testben beteg lélek szokott lenni.”

De vajon miképp érhetjük el, hogy ép és erős testünk legyen? Kinek a feladata mindezeknek megnyerésére munkálni?.. Felelet: Első sorban a szülőknek; mert míg gyermekeik kicsinyek és gyengék, a szülők gondos felügyelete és ápolása alatt állanak.

Midőn pedig a gyermek 6-ik évét elérte, v. esetleg betöltötte és az iskola küszöbét átlépte mint tanuló, azonnal a tanítónak fontos kötelessége a gyermekek testi, úgy mint szellemi fejlesztését megkezdeni. A szülők közreműködése természetesen, hogy ezután sem maradhat el.

TÁRCA.

A fényüzésről.*

Meg ne ijedjenek, tisztelt hallgatóság! felolvasásomnak címétől; mert, jóllehet önök, velem együtt, mindnyájan fényüzők, mivel a legegyszerűbb meghatározás szerint mindenki, aki nemcsak a szükségességre, hasznosokra és kényelmiékre, hanem ezeken kívül még elkerülhető fölösleges dolgokra is szokott költekezni, — pedig mindnyájan tesszük ezt — fényüzőnek mondható; mindazonáltal nem célozom, annál kevésbé szándékom, egy olyan leckét tartani a fényüzők, legkivált az udvarhelyi fényüzők, helyesebben: fényüzés ellen, mint aminőre önök, tisztelt hallgatóság, gondoltak s talán előre is készültek, midőn felolvasásom címét meghallották.

Igenis; önök gondoltak s talán készültek is előre, midőn felolvasásom címét hallották, arra, hogy én, ki különben is úgy vagyok ismeretes, mintha szeretném minden alkalommal gyöngöseségeinket bírálat és leckéztetés tárgyává tenni, bizonyosan megragadom az alkalmat, s ha újakat nem mondhatok is, a fényüzésről, illetőleg ellene, tartani fogok egy valóságos böjti predikációt.

De ezt nem teszem. Ily háládatlan feladatra nem vállalkozom. Egy lenne ez azzal, ha a falra borsót hánynék, vagy szerencsét akarnék fehérre mosni. Háládatlan lenne e feladatra vállalkozás;

* Felolvasó szerző a jótékony nőegyletnek 1877 évi február 26-án tartott ülésén.

mert böjti predikáció után is épúgy uralkodnék és pusztítana a t. hallgatóság fölött és között a fényüzés ördöge, mintha szót sem emeltem volna ellene; mert talán előbb lehetne megtiltani azt, hogy a nappalt ne váltsa föl az éj és lenne eredménye, mint elérni azt, hogy böjti avagy bármily demostheni ékesszólással tartott predikáció megszüntetné a fényüzést.

Pedig csak az elmúlt farsang is mily nagy bőséggel tudna a fényüzés címe alatt megróvársra, talán kigúnyolásra is méltó adatokat nyújtani. Kis városunknak minden rétege benne leledzik a fényüzés bűnében. Bűnhődik is miatta; hogy mivel és miként, ennek előadását oda bizom a tisztelt zálogházi tisztviselő urakra.

Fényüzés alatt mit ért a tudományos meghatározásokkal nem törődő közönség?! Mindnyájan tudjuk, hogy leginkább fényes öltözködést, s hogy általánosságban ezt véli mindenki fényüzésnek. Élénk tanúbizonysága ennek az, hogy mind a férfivilág részéről a nőknek is szóló védegyelet eszméjét, mind pedig a nők részéről a katonai és házi szöttek viselésének tervét (igenis, csak tervét, mert még a tervnél tovább nem mentek) annak tudata ébresztette fel, hogy a nagy fényüzést, mely öltözködésünkben lábra kapott, kibírni már nem lehet.

Pedig az öltözködésünkben mutatkozó fényüzés, meggyőződésem szerint, még nem oly túlságos, hogy az komoly aggodalmakat okozhatna. Nem; mert mi férfiak, országos vásárainkon, elég jutányosan felöltözhettünk; a nők pedig, a most dívó olesó kelmékből, szintén mérsékelt árak mel-

lett láthatják el magukat ruházattal. Tudom is jól, hogy mind a védegyelet, mind a katonai és házi szöttek viselet eszméjében inkább is csak a hazai ipar föllendítése iránti szép törekvés akar nyilvánulni; de mégis megszoktuk, megszokta a nagy közönség, hogy fényüzés alatt inkább a fényesebb öltözködést érti.

De nem úgy van; a fényüzés egyebekben mutatkozik általában mindenütt, de legkivált nálunk; mert ide-oda öltözködünk csak kell; s igen édes-keves az a fényüzés, amit e tekintetben nálunk észlelhetni. Igaz ugyan, hogy vannak, akik tehetségük ellenére, azaz oly vagyonosság nélkül, mely megengedhetné, fényüzelni öltözködnek; de ezek nincsenek feltűnő számmal.

Nagyobb a fényüzés — és komolyan nagy a fényüzés — nálunk a háztartásokban és a háztartáson kívüli életben. Erről volt alkalmam meggyőződni az elmúlt farsangon, és van még most is, a böjttben is.

A felületes szemlélő azt hinné, hogyha báljaink megbuknak vagy legalább is csak a költségeket hozzák ki, avagy ha bálók kellő számmal nem tartatnak egy elég hosszú farsangon, amint mindezek nálunk az idén történtek: ez azt jelenti, hogy a reálisabb gondolkodásnak adott helyet a könnyelműség, s hogy az e téren mutatkozott fényüzés megszűnt, és mi lettünk okos, takarékos és gazdálkodó emberek.

Úgy volna igenis, ha így állana a dolog; de sajnos, korán sincs úgy; mert ha báljaink megbuknak, vagy a költségeket a jövedelem alig fedezi, avagy nincs is annyi bálunk, mennyi szük-

Ha tehát a tanítónak ily kétnemű fontos kötelesség nehezül válla, akkor szükség is tudni, hogy juthat el növendékeivel legkönnyebben a kitűzött célhoz? és hogy mely úton érheti el legcélszerűbben mindazt, mit el akar érni.

Most az a kérdés tárul elénkbe, hogy vajon mindenik tanító kellőleg tudja-e azt az utat oda, ahová növendékeivel óhajt (v. kell) eljutni? Itt egy kissé megállok... igen, mert magam is voltam s még lehetek oly helyzetben, hogy egy kevés útbaigazítás vajmi nagy szolgálatot teszen!

Ha a kérdésre akképen felelek, hogy: vannak s vagyunk oly tanítók, kik mindennemű dolgokban egyforma jártassággal nem bírnak — ezt pályatársaim nem fogják kétségbe vonni, mert ez igaz. Ha ezen állítást elismerjük, akkor arra kell törekednünk, hogy bárminemű úton és módon oda jussunk, hogy amiben nem vagyunk elég erősek, abban igyekezzünk képezni magunkat.

A testgyakorlat hasznosságával és jótékonyosságával még nem mindenik népiskola eléggé ismeretes. Ez onnan van, mert az ily iskoláknak tanítója sem eléggé ismeretes annak gyakorlati felhasználásával, s így jónak látja hozzá sem fogni.

Ezért épen nem is lehet kárhozzatni az illető tanítót, mivel némelyeknek nem is volt alkalmuk a testgyakorlati szabályokat elsajátítani, vagy tanulmányozni.

Kérdhetné valaki: Nem volt tornászati pótanfolyam? Nincs kézikönyv, mely szerint tanulmányozhatná?... Én pedig erre röviden azt felelném: Volt, de hol?... Pesten!... Mí pedig Erdélyben lakó tanítók — különösen Udvarhely-, Csík-, Brassó-megyéből — vajmi kis összeggel vehettünk volna részt azon pótanfolyamban, akkor midőn oly pénzsűkiben vagyunk, hogy a mindennapi is bajjal szerezhetjük meg. A tankönyv megszerzésére csak annyit jegyzek meg, hogyha megszerzik is az illetők, szemléltetés nélkül egészen tisztában nem jöhetnek magukkal, és így tanítványaikat nem vezethetik fokozatosan. Pedig a neveléstani könyvek azt tanítják, hogy a tanító a tanítás menetében ugrást ne tegyen, hogy így hízagtalan legyen az egész tanmenet; az egyszerűről az összetettre, a kisebbekről a nagyobbakra kell haladni stb.

Ha pedig az ember dolgaival nem elég ismeretes, akkor nem csuda, ha akarata ellen is vét. Igen, mert tévedni emberi dolog. A másik baj az,

ségképen kellene arra nézve, hogy a fiatalság kitombolja magát: ennek nem az az oka, hogy mi realisabb gondolkozókká s Isten tudja minő takarékosakká lettünk, hanem egyszerűen az, hogy most ütötte fel fejét nálunk a fényűzés a legáltalánosabban és pedig azon téren, ahol eddig nem mutatkozott. Ezelőtt társadalmunk elég élvet talált azon bálókban, melyek — szívesen valljuk be — oly nagy fényt nem akartak kifejteni, mint a maiak; de most társadalmunk minden rétege, egy és más cím vagy „társaság“ firmája alatt, estélyeket, polgárságunk pedig úgynevezett „szualékat“ rendez.

Hogy mennyibe kerülnek az ily estélyek és „szualék“, nem kísérem meg részletezni; de hogy sokkal többbe, mintha a részvevők beérnék csak bállal, azt mindnyájan tudjuk; mert a leg-egyszerűbb számítás után kiderül, hogy ahol többen osztoznak a költségek hordozásában, ott kevesebb jut egyre. Én meg vagyok győződve arról, hogy a részvevők azután, ha kitombolták magukat, hasonlóképp gondolkoznak, s nekem igazat adnak.

De ha már benne vagyok és szót tettem arról, hogy a háztartásokban pusztit legkivált az asztalokon a fényűzés, nem tudom megállani, hogy föl ne említsek önöknek, tisztelt hallgatóság! egy olyan esetet, mely kiválólag illusztrálja azt, hogy mily oktan gazdálkodás üzetik nálunk, csak azért, hogy egyszerű és egészséges életmód helyett valami különösebbet produkáljunk.

Kassai F. József.

(Folyt. köv.)

hogy sokaknak családi terhek miatt nem jut minden tankönyv megszerzésére, s ha vagy egy elmarad, az bizonyosan a testgyakorlati könyv lesz.

Minthogy ma a testgyakorlat tanítása kötelezett tantárgy, jó lesz, ha olykor-olykor hozzászólunk, hogy így eszmecsere jöjjön létre, ami által könnyebben eljutunk a kitűzött célhoz.

Most, midőn itt a tavasz és jön a nyár, e két időszak a legalkalmasabb az egész iskolai éven keresztül a testgyakorlat tanítására, annál is inkább, mivel nincs hideg s meg a föld is száraz és alkalmas tért lehet választani kiinn a szabadban ennek gyakorlására.

Továbbá a gyermekek is könnyebben és szabályszerűbben viszik végbe a szabadban, mint az iskolában, ahol nincs is kellő tágasság.

E két időszak lévén legalkalmasabb a testgyakorlat tanítására, ez időt és alkalmat üstökön ragadva, bátorodom a t. szerkesztő úr beleegyezése mellett a testgyakorlatban némi útszítással szolgálni mindazoknak, kik óhajtják ezen módot követni, mely szerint én is a reám bizottakkal haladok. A közjó épületét, ha oszlop gyanánt nem emelhetem is, legalább mint kis hangya morzsákkal emelni igyekszem a közjót.

A törvény azt mondja a testgyakorlat tanítására vonatkozólag: hogy akképen kell tanítani a testgyakorlatot az iskolában járó növendékeknek, hogy öszhangzatba legyen a katonai gyakorlatokkal. De hát aki katoná nem volt, az mit tegyen? Bizony kényes helyzetben van az ily tanító.

A testgyakorlat tanítását azért szükséges öszhangzatba hozni a katonai gyakorlatokkal, mert a növendék nagykorra jutván, besorozhatják katonának, s ha van ismerete a katonai teendők felől, akkor nem fog terhére válni azoknak megtanulása, sőt annál könnyebben viszi végbe teendőit.

Benedek Sándor,

(Folyt. köv.)

szederjesi ev. ref. tanító.

KÖZGAZDASÁG.

A kertipar köréből.

A köztünk leghasznosabb gyümölcsfának célszerű tenyésztése.

Jóllehet ismertetése általános elterjedtségénél fogva szükségtelen azon gyümölcsfának, melyet köztünk leghasznosabbnak neveztem, s nem is magának a gyümölcsfának, hanem célszerű tenyésztésének ismertetése célja jelen cikkeknek; mindazonáltal nem lesz fölösleges megemlíteni néhányat előnyeiből, melyekkel minden más gyümölcsfánkat felülmúlja. E fa ama nagyrebecsült, évtizedekig eltartható, s mégis becsben öregbülő, felsőbb és alantasabb körökben oly nagy pártfogásban részesülő „pro appetitu“ itálnak, az öreg szilvóriumnak, édesanyja; nó, már csak ez egyetlen tulajdonáért is oly sokan vannak, kik neki itélik a koronát, s a nap bármely részében oly örömmel mennek a szilvóriumos üveg tisztelőjére. Azonban ez még nem minden. E fa szolgáltatja ama legjobb szilvát, mely kellően érett nyers állapotában a legzamatosabb csemege gyümölcsünk, feldolgozva pedig, például aszalva, szilvaíznek kifőzve, a háztartásnál valóságos tápszert, s mind nyers, mind feldolgozott alakjában csaknem egyetlen üzleti gyümölcsünk, s meg hozzá önmagától, emberi kéz hozzájárulása nélkül szaporodik és nemesítést nem kíván. E fa a nálunk úgynevezett *horgas magvu* (hosszukó = *perpence* = *besztercei*) szilva fa, mely megérdemli, hogy tenyésztésére több figyelmet és gondot fordítsunk az eddiginél.

Ugyanis ezelőtt legtöbben magukra hagyták szilvaifaikat, hogy tetszésük szerint tenyészzenek, minek folytán néhol igen sűrűn vagy gyakran, néhol igen gyéren és így aránytalan távolságban szaporodtak, s ha az így előállott ritkasságot elenyésztetni akarták, egy 2 vagy 3 éves gyöksarjadást kivettek oly módon, hogy a csemete tövétől arasznyi távolságban négy oldalról a gyepet az ásóval fölfeszítették, s ekkor a csemetét jó erős kéz-

zel derékon ragadva kiszakították, s nem törődve a gyökerek sérelmével, vagy tán rostos gyökerek hiányával, a kijelölt ültetési helyen az ásóval vízont a gyepet kalapnyi területen fölfeszítvén, a csemetét, mely a tisztítás hiánya vagy tán épen marhák rágása miatt már földszint kezdve valóságos bokor vala, belegyurták azon szűk gödörbe, s a gyepet a tövére jól rátapodták, minek következtében a bokor többé nem zöldült ki, ültetője pedig így szolt: „az én kezem után látom nem fogamszik a fa, soha sem ültetek többet“, s ezzel vége volt a kertésznek.

Ezen ültetési eljárást mai napig nem egyszer látom kivált a nép részéről, miért is alábbiakban a szilvafa tenyésztésének azon módját részletesen írom le, mely engemet mindig kívánt célra vezetett, s mely következő:

Ha kevesebb csemetére van szükségünk, akkor a veteményes kertben, hogy tért nyerjünk, a kert mellé, vagy máshol, de mindenesetre megmivelt, azaz a megelőző évben kapás növény alá mivelt földbe ásunk egy lehetőleg oly hosszú sánct, melyben egymástól hét decimeter távolságra kívánt számú csemetét el lehessen helyezni. E sáncnak mélysége legyen fél méter, szélessége is ennyi; ekkor csemeték után látunk, mi legkönnyebben úgy sikerül, hogy kora tavaszon elme- gyünk azon jó emberhez, kinek beállított szilvása van, s minthogy a szilvafa erős önfenntartási ösztönéből maga körül számos gyöksarjakat hajt, megkérjük emberünket, engedjen úgyis fölösleges, sőt tán épen kiirtani való 2 éves szilvafa gyöksarjaiból néhányat kiásni; ezen eljárást több kerttulajdonosnál is ismételtük, míg elég csemetéhez jutottunk, s ekkor fogunk a csemeték tisztításához, úgy, hogy amelyeknek rost gyökerei vannak, kiválasztjuk, s melyek rost gyökér nélkül kerültek ki, eldobjuk; a gyökereket megtisztítjuk előbb gyökereiken oly módon, hogy ahol az anyafa gyökereiről elváltak, ott éles késsel simára vágjuk, a többi tán sértett gyökereket szintén simára vágjuk, még pedig a vágást úgy ejtjük, hogy a vágott lap a csemete elültetések boruljon a földre, nehogy felülről a víz a seb helyébe vehesse magát; ezután legalól kezdve levagdadjuk az oldalágakat annyira, hogy ha a csemete egy sima egyenes ágban végződik, azt egyedül, ha pedig több ágban végződik, kettőt vagy hármat a legfelsők közül meghagyunk, s midőn ily módon megtisztítva vannak csemeték, elvisszük a sánchoz, s mielőtt a csemeték beosztásához fogunk, a sánct a kihányt puha földből felényire egész hosszában feltöltjük, s kiválasztván a lehetőleg egyforma nagyságú csemetéket csomónként, megkezdjük a beültetést egyik csomagon, s folytatjuk ily módon a sánc egyik végén beállítunk egy csemetét a sáncba hányt puha földre, s ha a legalsó gyökerek a puha földre fekvén, a legfelső gyökér vagy gyökerek a sánc üregén felül érnének, a puha földből az alsó gyökerek alól elvájunk annyit, hogy a csemete annyira sülyedjen, míg a felső gyökér vízszintes irányban van a sáncüreg felső szélével; ekkor elkezdjük a gyökereknek jó apró földdeli betakarását, vigyázzván, hogy a felső gyökerek ne nyomassanak a föld által a legalsó gyökerekre, hanem minden gyökér azon irányban nyuljon a betakaró föld közé, amint a törzséből kiindult, a takarást folytatjuk, míg a legfelső gyökér is betakaratik; ezen csemetét így hagyjuk s ettől 7 decimeter távolra beállítjuk a második csemetét, s épen ily módon betakarjuk, és így mindvégig; midőn a sánc tele ültetett ily módon, elkezdjük a beiszapolást, úgy, hogy megfogván félkézzel az első csemetét, a másik kézzel kártyából vagy sétárból, kútból megelőző napon meritett, patakából pedig azonnal hozott vízzel a gyökerek fölött megöntjük, minek folytán az apró föld jól betolul a gyökerek közé, s az egész csemete a sánc fenekén lévő föld puhasága miatt kissé alább sülyed; megvárván a víz lehűződését, elhagyjuk a csemetét s folytatjuk tovább mindvégig a megöntést a többi csemetékén, minek végeztével, ha a sáncból ki-

hányt földet már megtapodtuk volna, szépen megapritjuk azt, s lapáttal vagy ásóval tele hintjük a sáncot, óvakodván legkisebb megnyomásától is a földnek a csemeték körül, s ezzel az ültetés be lesz végezve. Ha az ültetés után 10 vagy 15 napig természetes eső nem lenne, meg kell a csemeték tövét öntözni jó reggel nap melege előtt, s ha erre egy hónapig eső nem következne, ismételni kell az öntözést, de ha hónaponként bár egyszer természetes esőt kapnak, fölösleges az öntözés. A csemeték tövét nyáron a gyomtól takarítani kell, késő őszen pedig a csemeték körül a gyökerek sérelme nélkül a föld felpuhítandó. Ebből áll az első évi munkálat.

Ha valakinek nagyobb mennyiségben volna szüksége ilyen csemetékre, a fennemlített sáncokhoz hasonlóval azzal párhuzamosan annyit ásat és ültet be, hogy szükségének megfelelően. Ezen párhuzamos sáncok közt egymástól egy méter távra essék, hogy a csemetesorok közt a szükséges öntözés, ásás, gyomlálás végett járásra alkalmas tér legyen. Ezen párhuzamos sáncokba ültetett csemeték együtt képezik a tulajdonképi faiskolát.

(Folyt. köv.)

V. F.

KÖZEGÉSZSÉG.

Egészségügyi apróságok.

Bevezetésül.

Szaporodnak a doktorok, mégis kevés az orvos. Naponként fejlődik és tökéletesedik az orvosi tudomány, mégis drágul az egészség. De ami több, nem apad a halálozások száma, sőt fajunk kiveszöbén van. Ez nem állítás, ez szomorú való, ezt bizonyítják mindennap a kérlelhetetlen számok, s ha ez mindig így menne, kevés fejtőrészel ki lehetne számítani, hogy hány év múlva fog kihalni az utolsó magyar.

Hogy mi ezen szomorító helyzet oka, afelett sokat elmélkedtek és értekeztek a tudomány emberei. A magzat fogantatásának pillanatától, az aggkor utolsó lehelletéig, minden emberfejlődési mozzanat vizsgálat tárgyát képezte. Életmód, munka, levegő, víz, ruházat, szellemi és testi foglalkozás s. a. t. egyenként lettek megrostálva, s azoknál az egészségre káros hatványok felderítve. Nem titok tehát az ok, s a szak lelkismeretes emberei folyton küzdenek is a katasztrófa tovább odázására. A munka majdnem sisyphusi, mert az emberi s főképp a magyar faj természetében még mindig nagyfokú a bizalmatlankodás és a természetfelettiébe vetett hit.

Az egészségügyi törvény valahára megtette az első kis lépést a helyzet javulásának egyengetésére. Fájdalom azonban, hogy e törvénnyel is olyformán vagyunk, mint a sok más liberális törvényeinkkel, melyszerint azt nem népünk fejlődéséhez méltósághoz mérték, hanem olyanéhoz, mely bennünket évtizedekkel — ha nem is évszázaddal — megelőzött felvilágosultság- és műveltségben. A hazafias jó szándékot nem lehet ugyan elvitatni attól, bárha többen kételkedünk még most is annak azon jó hatásában, melyre azzal a törvény alkotója célzott. Ezen sejtelmünket gyakorlati fontos okokból meritjük, s éppen azért az alkalmazásban reméljük elérhetni azt, ami annak nehézségeiben káros akadály lehetne.

Tájékozásul fel kellett hoznom mindezeket, bárha nem céloim a törvény bíráltságába bocsátkozni, sem pedig fejtegetni, jobban mondva ismételni azon okokat, melyek fajunk egészségügyi állapotát oly nagyon lenyűgözve tartják. Ha ezt céloznám, akkor a pályatársak eljárásaiban lehető hibák, s az összes emberiség gyarlóságaival kelene harcba kelnem, ez pedig nem használna semmit. Én pedig bármi keveset, de használni akarok. Jóakaratomnak lesz-e sikere, Isten tudja, de a nagy munkához egy homokszem parányával én is hozzájárulok.

Mindenki csak annyira köteles, amennyi tehetségétől kitelik, hogy a nagy cél — a magyar faj

egészségügyének javítása — megközelíttessék. Engem ezt tennem, az emberi és hazafias kötelesség mellett, a hála is kötelez. Tudományos értekezésekbe nem fogok bocsátkozni, arra nincsen kvalifikációm, miután ismeretem nagyobb részét az élet és tapasztalat kvalifikációjának köszönöm. Így valami nagy rendszerességet sem ígérhetek, mert nem a tudomány emberei, hanem a nagy közönség részére s talán javára akarok hatni közleményeimmel. Éppen ezekért közleményeim nyelvezetében se várjon tőlem valami nagy nyelvtani szabotosságot, vagy éppen művészt. Ha céloim bárcsak részben is megközelíteni akarom, azon nyelvezettel kell írnom, amelylyel a közönséggel beszélni megszoktam, s melyet 35 év lefolyta alatt ezen bizalmával engem megtisztelt közönség tőlem megértett, s melyet ma is megért, és amelynek köszönhetem azt, ha némi sikeres szolgálatot tehettem.

Kissé gondolkodó szakember figyelmét aligha elkerülte azon körülmény, hogy a modern civilizáció által úgyszólván meglepett népünkönél, szokásai-, életmódja-, szenvedélyei- és szükségeiben nagy változást okozván, hány olyannemű betegség lett otthonos, mely eddig csak a magát műveltebb osztálynak nevezetteknel fordult inkább elő. Többek közül magam észleletéből csak a veszületett bujasenyvet hozom fel, mely baj miatt oly sok csecsemő lesz az apák és anyák büneiért a halál áldozata.

Anyagi viszonyaink, hogy megszokott igényeinkkel mily fonák arányban állanak, azt mondanom sem kell. Hogy ily helyzetben népünk a baj forrását a család szaporaságában keresi, s azon forrást mielőbb meddővé tenni minden módot elkövet, azt a mindennapi tapasztalat eléggé igazolja. Hogy az ily észjárású nép testi egészségének idejében helyreállításáról még csak nem is gondolkozik, s ha végre bajában orvosi segélyhez is folyamodik, azt csak önmaga és mások szeme kiszúrásáért teszi, az eléggé nyilvános. Panaszol a drágaságra, s ha igaza is lenne, nem akarja hinni, hogy kevés baj kisebb költség- és fáradsággal gyógyítható, s mégis nagyobb bajok forrását enyészeti el.

Másik oldalon a kép éppen ellenkezőleg mutat. Nem említem azt, hogy népünk minő kevés bizalommal van saját fajának képessége iránt, s mily nagy súlyt fektet a német szóra, de annyi áll, hogy igen sokan azt tartják, hogy: ami olcsó, az nem lehet jó. Hogy pedig házi orvossággal, vagy éppen csak szigorú életrend megtartása által valamely betegségtől megszabadulni lehessen, éppen lehetetlennek hiszik.

Népszerű oly szakmunkánk, mely az étrend és házi orvosságok használatát ismertetné, nem igen van, vagy ha van is, nincs olvasó-közönsége. A tanítóképezdékben s néhol az iskolákban tanítanak ezekből valamit, de míg azok a közre hasznosak lehetnének, sok idő kell addig. E tekintetben régebben a naptárak tettek hasznos szolgálatot, de azokat is kiszorították az adomák, holott nem egy esetben voltak hasznára az emberiségnek.

Az én szándékom e lapok hasábjain az, hogy tapasztalatimra támaszkodva adjak némely betegségek tanácsot az olvasó-közönségnek.

Általában mindazoknak, kiknek tehetségökben áll, javasolom, hogy mihelyt valakinek képességét bizalmukra méltatják, ha családjuk is van, kapcsolják azon orvost magukhoz szorosán, hogy legyen az nemcsak házi orvosuk, hanem barátjuk is.

Ennek előnyei az olcsóbság mellett kiszámíthatatlanok, sőt azok le sem írhatók. Akik ebben kételkednének, szóval felvilágosítani nemcsak nem kerülne nagy fáradságomba, hanem szívesen meg is tenném, ha akadna valaki, ki ebben kételkedni tudna.

A házi orvos rendszeren gondoskodni szokott, hogy a megtisztelt bizalom legyen részben az által meghálálva, hogy ami megtakarítható, az legyen megtakarítva. Ez pedig akárhány esetben többet ér, mint az ő tiszteletdíja.

A szó nemes értelmében vett orvosnak nemcsak esze, de szíve is kell hogy legyen!

Ezeknek előbocsátása után kijelentem abbéli szándékomat, hogy én amellelt, hogy az időszzerűleg felmerülhető káros hatványokra s azok következeire figyelmeztetni fogom a közönséget, még megkísértem némely házi vagy patikai gyógyszereket ajánlani, melyek, ha minden esetben nem is használnának, de ártani teljességgel nem fognak, sőt az orvos további kezelését megkönnyítendik.

Ily gondolatokkal és ily szándékkal — ha az a t. szerkesztő úr beleegyezését megnyeri — megkezdem apróságaimat, egy a divat által a térről leszorított régi házi barát bemutatásával. De ezt a jövő számban. * L. J.

* Szerencsénknek tartjuk, hogy szolgálhatunk.

Szerk.

LEVELEZÉS.

Sz.-Udvarhely, márc. 14.

Tisztelt szerkesztő úr!

Ha szép, ha jóra való törekvéseket látunk, kötelességünk azokat a nyilvánosság előtt már csak azért is méltatni, hogy azok szélesebb körben is ismerttven, azon régi közmondás szerint, hogy „a jó példa vonz” — más helyen is utánzásra találhassanak.

Éppen azért engedje meg a t. szerk. úr, hogy becses lapja útján a nem helybeli érdeklődő közönséget is értesíthessem a f. hó 4-től 11-ig bezárólag lefolyt műkedvelő színi előadásokról.

4-ikén előadatott Tóth Kálmánnak általános ismert és kedvelt „Nők az alkotmányban” című 3 felvonásos vígjátéka. Szereplők voltak: Bánfalvi Bálint, birtokos: Gönci Lajos; Krisztina, neje: Móric Gyuláné; Ilka, leányuk: Kis Eliz; Bercsényi Vilmos: Illyés István; Cselei, birtokos: Zágonyi Pál; Cseleiné: özv. Korondi Mózesné; Pitvarosi-né: Madarász Véri; báró Slankeményi: Gyalokay Mózes; Szelei: Olajos Farkas; Borbócs, kocsmáros: Benkő Gyula; kántor: Félegyházi Antal; János, házi huszár: Bod Károly. Általánosságban az egész előadás igen jól sikerült. Móric Gyuláné Krisztina szerepét kitünő alakítással játszta; úgyszintén Kis Eliz a naiv falusi kisasszonyt egész természetességgel személyesítette. Özv. Korondi Mózesné igen jó kávénéike volt; nemkülönben Madarász Véri rövid szerepében. A férfiak közül Gyalokay nyerte a legnagyobb tetszést kitünő bárójával. Benkő is elég jó Borbócs volt, s még jobb lett volna, ha nagyobb kedvvel játszik. Gönci is kiérdemelte az elismerést nem igen háládatos szerepében. Illyés szintén jól játszott, bárha a legnehezebb — szerelmes szerep neki jutott. Olajos, Bod, Félegyházi és Zágonyi rövid szerepeikben szintén megállották helyüket.

7-ikén előadatott Kövér Lajosnak „Még titok” című 3 felvonásos vígjátéka. E darabban már új szereplőkkel találkoztunk. Szamosi, pesti orvos: Félegyházi; Vértes, vidéki főorvos: Olajos; Delenfi: Bod; Jakab, Delenfi inasa: Benkő; Mathilde, Szamosi neje: Kovács Mária; Charlotte, Mathilde huga: Kis Emma; Flon, szobaleány: Seyfried Róza volt. Ez előadás is jól sikerült. Kovács Mária meglepő ügyességgel játszta a féltékeny feleség szerepét; Kis Emma pedig érzelmes játékkal tünt ki. Seyfried Róza is kellemetes volt rövid szerepében. A férfiak közül ezen este Bod Károly tünt ki leginkább különben is leghosszabb szerepében. Félegyházi elég otthonossággal, Olajos pedig már nagyobb gyakorlottsággal mozgott a színpadon, mint 4-én. Benkő kitünő Jakab és Zsák lett volna, ha valamiképp inasi kosztümöt öltött volna magára; de nem tette és ez játékát nem hatványozta.

10-ikén előadatott Kövér Lajosnak „Hűség hűtlenségből” című 4 felv. vígjátéka. Szereplők: Túhegyi, birtokos: Zágonyi; özv. Nadelbergné, Túhegyi sógornője: Madarász Véri; Irén, Túhegyi

leánya: Kovács Emma; báró Kételyi: Benkő; Ugróci: Félegyházi; Mócsi, Tühegyi inasa: László István. Ez este a babérok fölött Madarász Véri és Kovács Emma, miután vetélkedtek — megszoztak. Megérdemelt elismerést és tapsokat arattak. Ki volt nagyobb közülök? Nehéz eldönteni; mert szerepeiket meglepő, feltűnő ügyességgel, mondhatni: nagyobb szabású művészettel adták, mint aminőt műkedvelőktől várhatni. Zágoni és Benkő igen jól játsztak; de mindenfelől lehetett hallani előadás alatt, hogy Benkő most nem neki való szerepben lépett föl. A férfiak közül ez este Félegyházi inkasszáta a közönség osztatlan tetszését, kitűnően előadott Ugróciájával. Meg is érdemelte, mert mindvégig megmaradt mulattató alakítása mellett. Gönci és László ugyan inasok voltak a színlap s talán szerepük szerint is és jól is játsztak volna; de nem öltöztek inasoknak s ez nagy hibájuk volt.

11-én este az éjfélután 3 óráig tartott táncvigalmat megelőzőleg két kis 1 felv. vigjáték adott elő. E darabok nem voltak elég jól megválasztva, valamint a 7. és 10-én előadottak sem, mert e két rövid vigjátékban nem jutott senkinek sem még csak tűrhető szerep sem. Így láttuk küzdeni a „Cholera és női szeszély“ című darabban Gyalokay Mózesét, ki, ha nagyobb és jobb darabban lépett volna föl, igen kitűnő élvezetben részesítette volna a közönséget. Szerepét különben most is, bárha az szellem és szín nélküli volt is, jó kedélyvel és meglepő finomsággal játszta. Ezt mondhatjuk Madarász Mathildről is. Gönci és Bod elemükben voltak és a már megszokott ügyességgel játsztak. A másik „Első követelés“ című vigjátékban Sándor Véri mutatta meg, hogy szép tehetséggel és nagy ügyességgel tudja szerepét kezelni. Seyfried Róza ismét — kedves volt. Kata asszony, szakácsné (Kovács Telka) megérdemelt tetszésben részesült. A férfiak közül ezúttal ismét egy kitűnő játékosban — Liskay Károlyban — gyönyörködtünk. Ezen első föléptével általános és nagy figyelmet gerjesztett. Kitűnő organummal is rendelkezik. Illyés ezúttal is jól játszott s meggyőzött bennünket arról, hogy hosszabb gyakorlás után csakugyan tudna eredményt felmutatni a műkedvelőkre nézve legháládatlanabb — a szerelmes — szerepben is. László „Szlupuj“-jával sok nevetést okozott, s a többi apró szereplők is jól játszottak.

Mind a 4 előadás pedig arról tanuskodott, hogy csakugyan volna, kikből egy derék — alapszabályilag szervezett — rendes műkedvelő-társaság alakuljon. És ez kívánatos is volna mind jó-tékonyasági, mind pedig művészeti tekintetből.

Ez esetben hisszük, még többen is megnyerhetők volnának, és pedig első sorban a közelebb-ről föllépendő másik műkedvelő — ad hoc — társaság is.

A három első előadás a ref. főtanodai ifjúság zenekara működött a szünetek alatt, és pedig általános tetszés mellett, figyelmet érdemlőleg.

Sok ily élvezetes estét óhajtunk a közönségnek, mely elég nagy számmal jelent meg mind a négy előadás, legkivált az utolsó alkalmával.

M. J.

***, 1877. márc. 11.

Szerkesztő barátom!

A múlt hét egyik napján egy igen érdekes beszélgetésnek voltam tanuja; lehetetlen el nem mondanom.

Különböző falusi jó ismerősök találkozva, pohár bor mellett beszélgetésbe erednek. Mint rendesen, itt is előjártak a háborús hírek.

Ezt végezve, mondja az egyik atyafi, hogy iskolai szükségletek bevásárlása volt célja városi útjának. Ebből megindul az iskolai ügy feletti értekezés. „Halljátok csak, — mondja az egyik — én ugyan megjártam! a múlt héten 50 krt kellett a bírónak fizetnem büntetésül. Kérdem tőle: hát

azt miért? pedig én semmi bünt nem cselekedtem.“ „Én nem mondom, hogy hibáztok, mondá a bíró, hanem hozzám úgy jött felsőbb helyről, hogy vegyem fel keeden, mert tavaly a fia iskolamulasztásért fel volt adva!“ „Jól van, megfizetem! De az mégis csuda, hogy az én gyermekem az egész iskolaidón alig maradt el pár órát, engemet megbüntettek; holott tudok eleget olyat, kinek gyermeke sohasem járt fel pontosan, annak semmi baja, róla tán meg sem emlékeztek! De jól van iskolatanács és tanító úr, majd számolunk! Hiszen az ismétlőknek is fel kellene járni, legalább úgy hallottam, de hát járnak-e? nem bizony! Az enyém, a nagyobbik, most szabadult ki az ismétlő-iskolából; járt az is, amikor lehetett; de most nem tud annyit, mint a kisebbik. Hát én mért jártassam fel? hisz úgy sem cenzurálták meg soha!“

Második atyafi így szól: „Hiszen az mind úgy van nálunk is, s tán még másutt is! Elmennek ugyan a felügyelők, megvizsgálják az iskolát, némelyet felszólítanak a szülők közül a gyermek mulasztásáért; de büntetésre még csakugyan senkit fel nem jelentettek. Hisz ők is csak olyanok, mint mi többiek, az ők gyermekeik is mulasztanak; aztán nem is mernek jelenteni büntetésre senkit, mert nem lenne jó vége! Hanem nálunk is szinte volt büntetés! Ott járván a szolgabíró úr, tudakozódott faiskolánk állapotáról, észrevéven, hogy eddig csak szóval tartottuk és faiskola nincs; alig menekülünk a büntetéstől. Aztán a falu végén egy helyet elneveztünk faiskolának! De hát az mire való is?! és aztán ki bajlódják vele?! Tudtomra a környékben mindenütt van hely, mit faiskolának neveznek, de fát még sehol sem láttam. Egyik helytt pityókát, más helytt törökbúzá, vagy zabot természet benne valaki. Láttam olyat is, melyikbe senki semmit sem természetelt!“

Gondolám, ez mind szomorú igazság!

Tanúság pedig: az iskolatanácsok soha, vagy igen későn fogják a tőlük várt sikert felmutatni. Részrehajlatlanságot várni tőlük szinte nem lehet! S ha valami hiány pótlásáért az előjárásokat megtalálják, azok számba sem veszik. Azokat hogyan jelentsék fel? hiszen köztük vannak hatalmasok! Pap? tanító? vagy kik tegyék ki magukat az ellenséges indulat boszúállásának?!

A büntetés szokott alkalmazása sem helyes! Valakit mulasztásért feljelentenek, az nem is tud róla semmit; majd év múlva kijön, hogy meg van büntetve, fizessen! Ez nem helyes! A mulasztást rögtön kövesse a büntetés; vagy jobb elmaradnia!

A faiskolák ügye valóban szánandó! A törvény parancsolja, a községek jobbra alkalmatlan helyeken, az iskoláktól távol valami szegleteket elneveztek faiskoláknak, ők megtették a magokét! De tovább, hogy kiknek szól a lecke, nem akarják meg is hallani! Sajnos főként az, hogy az illető hivatalos közegek, jegyző urak, jelentéseket is tesznek felsőbb helyekre: hogy a faiskolák mivelés alatt vannak! . . .

Uraim! s mindazok, kiket az iskolaügy érdekel! értsük meg a dolgot jól, s úgy tegyük munkára kezünket. A gyermek rendetlen iskolalátogatása, s néhol a tanítók buzgóságáhiánya miatt célt soha nem érünk. A hely, melyen pityókát vagy akármi egyebet termelünk, nem faiskola! Valamint nem faiskola az is, melybe pusztá szemszúrásból erdőből hozunk vén vadfákat! Faiskola az, hol megmivelt földbe magot veteményeznek! Hogy az ifjú nemzedék fokozatosan vezetessék be s taníttassék a gyümölcsfamesítés szép és hasznos tudományába!

Én szeretném hatóságilag érvényre emelni azt, hogy egy ifjú se bocsáttassék házasságra, míg sajátkezűleg nemesített fát be nem mutathat, s jutalmat adnék e téren legkitűnőbb ifjúnak serkentésül.

Amellett, hogy a jó gyümölcsöt mindnyájan szeretjük, bizony jó volna megkezdennünk ez üdvös munkát, már csak azért is, mert néhány nemes fa később kifizetné vele bajlódott gazdájának adóját.

Csak jóakarát s egy kis munka — Isten megsegít!

N.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az Erdélyi muzeum-egylet néhai gróf Mikó Imre emlékére emlékműpélyt rendez márc. 18-án Kolozsvárat. Emlékbeszédet tart gróf Eszterházy Kálmán.

— A Marosvölgy két nevezetes pontján, Nagyenyedén és Déván, mint megyei székhelyeken, helyi közlönyök vannak születendően. Az életrevalóság e kettős híren lehetetlen nem örvendeni.

— A Sz.-Udvarhelyt 1877 március 4., 7., 10. és 11-ik napján tartott jótékony célú műkedvelő-előadásokról szóló számadásokat a rendező-bizottság f. hó 15-én vizsgálta meg és eszerint bevett: a) 63 bérleti jegy ára — a 2 frt 60 kr — 163 frt 80 kr; b) 85 drb elsőrendű személyijegy — a 80 kr — 68 frt; c) 48 drb másodrendű jegyből — a 60 kr — 28 frt 80 kr; d) 78 drb tanulójegyből — a 40 kr — 31 frt 20 kr; e) jegy nélkül beléptidj címen 5 frt 40 kr; f) felülfizettek: Dombrádi Gy. úr 20 kr, Kovács A. úr 20 kr és Gorgiás adótárnok úr 1 frt, összesen 1 frt 40 kr. Összes bevétel 298 frt 60 kr. Kiadás 21 drb számla szerint 156 frt 4 kr. Tiszta jövedelem 142 frt 56 kr. Ebből a rendező-bizottság határozata szerint a helybeli tűzoltó-egylet javára t. Liskay K. úrnak mint a tűzoltó-parancsnokság főhatalmazottjának, kifizetett 50 frt; a fennmaradt 92 frt 56 kr pedig a ref. kollegiumi ifjúság önképző-társulata és zenekara között fog egyenlően elosztatni, s így egyik 46 frt 28 krt s a másik is ugyanannyit kap. Sz.-Udvarhely, 1877 márc. 16. Bod Károly.

— Meghívó. A sz.-udvarhelyi tanári kör f. évi március 24-én d. u. 4 órakor a főreáliskola gyűléstermében (Mikó-féle ház, I. emelet) rendes értekező-gyűlést tart, melyre a tisztelt tagokat az alulírott elnökség meghívja. Tártyak: 1. Egyleti folyóügyek. 2. Előterjesztés az iskolai takarékpénztárak ügyében Suppan Vilmos tanár által. 3. „A testi nevelésről“ Móric Gyulától. 4. Netalan teendő indítványok tárgyalása. Sz.-Udvarhely, 1877 márc. 11. Szakács Mózes, e. elnök. Suppan Vilmos, e. jegyző.

— A helybeli kollegiumban a húsvéti szünidő kezdődik virágvasárnap előtti szombat, március 24-én, reggel, s tart húsvét utáni kedden, április 10-én, estig.

— Telekfalva református egyházközsége a napokban töltötte be évek óta üresen állott tanítói állomását, László Albert sárpataki tanítót megválasztván. Örvendünk a szerencsés választásnak, s meg vagyunk győződve, hogy a megválasztott be fogja tölteni állomását. Azonban lehetlen eltitkolnunk azon aggodalmunkat: mi lesz már a Segesvár háta mögött, rendkívüli elszigeteltségben fekvő Sárpatakka!

* Ugron Gábor úr f. hó 17-én, mai nap, tartja esküvőjét (M.-Vásárhelyt) Knöpfler Mariska k. a., Z. Knöpfler Vilmos országgy. képviselő és kir. tanácsos bájos és szelleműs leányával.

— Örömmel értesülünk, hogy megyénk több községében megkezdődött az olvasóköri alakulása. Szerencsés fejlődést kívánunk!

— A farsádi református pap t. László Ignác úr kertjében igen kitűnő fajú, két-három éves almafaoltványok kaphatók, darabját 25 krba számítva.

* Az „Erdélyi Gazda“ 11-ik száma a következő érdekes és változatos tartalommal jelent meg: Néhány szó a gyümölcsfa-iskola berendezéséről. Tisza László. — Miként kell kóstolni a bort? Dr Wolff Gyula. — A mesterséges legelőkről. Walter Lajos. — Hamutrágya és guano. Szentkirályi Árpád. — Biztos szer a földi gilisztákat a virágcserepekben elpusztítani. W. L. — Vajhamisítás. — a. — Könyvismertetés. — A kolozsvári Gergely-napi vásár. — r. — s. — Egyleti mozgalmak: Felhívás. — Vál. ülés 1877 márc. 12-én. — Piaci árak. — Hirdetések.

Piaci árak

a sz.-udvarhelyi hetivásáron, 1877 március 13-án.		
Tisztabúza	egy hektoliter	11 frt — kr.
Elegybúza	„ „	8 „ — „
Rozs	„ „	6 „ 50 „
Zab	„ „	3 „ — „
Törökbúza	„ „	4 „ 90 „
Pityóka	„ „	3 „ 50 „
Széna kötetlen	egy métermázsa	2 „ 50 „
Alomszalma	„ „	— „ 50 „
Tűzifa	egy köbméter	2 „ — „
Marhahús	egy kilogramm	— „ 36 „
Sertéshús	„ „	— „ 44 „
Szalonna	„ „	— „ 70 „
Hájszir	egy liter	— „ 80 „

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: Szakács Mózes.